

ΝΕΣΤΩΡ Ε. ΚΟΥΡΑΚΗΣ

ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΟΙ ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ

28 ΕΠΙΚΑΙΡΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ,
ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΑ ΔΙΑΡΘΡΩΜΕΝΕΣ,
ΩΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ
ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΑΝΑΝΕΩΜΕΝΗ ΕΚΔΟΣΗ

Β΄: ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ
ΚΑΙ ΕΠΙ ΜΕΡΟΥΣ ΖΗΤΗΜΑΤΑ



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΝΤ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ
ΑΘΗΝΑ – ΚΟΜΟΤΗΝΗ 2005

– Γιατί είπατε πριν ότι δεν είχατε και τόσο ωραία παιδικά χρόνια; Τι ήταν αυτό που σας ενοχλούσε ή δεν σας άρεσε ως παιδί;

«Το να μεγαλώνεις χωρίς να έχεις κοντά σου και τους δύο γονείς, δεν είναι ευχάριστο για ένα παιδί. Ένα είναι αυτό. Έπειτα, εκείνη την εποχή ήμουν μάλλον μοναχικός. Κοινωνικά δεν τα πήγαινα και τόσο καλά με τα άλλα παιδιά της ηλικίας μου. Κι έτσι, τον περισσότερο χρόνο μου, τον περνούσα κάνοντας πράγματα μόνος μου».

(.....)

(Συνέντευξη του Κέβιν Μίτνικ στον Θανάση Λάλα
ΒΗΜΑgazino, 28 Νοεμβρίου 2004, σελ. 60)

Η ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΩΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*

Σε μεγάλη έρευνα-δημοσκόπηση που παρουσίασε την 5.6.2002 επιστημονική ομάδα του Παντείου Πανεπιστημίου με θέμα την αξιολόγηση της βαρύτητας εγκλημάτων και ποινών από την ελληνική κοινή γνώμη, η δωροδοκία για νόμιμες πράξεις (ά. 235 ΠΚ), δηλαδή μία από τις κυριότερες εκφάνσεις της διαφθοράς¹, θεωρήθηκε ότι πρέπει να τιμωρείται περίπου ως «πταίσμα» (έτσι και ο πρωτοσέλιδος τίτλος της εφημερίδας «Έθνος» της 7.6.2002 – βλ. και περ. «Ποινική Δικαιοσύνη», 2002, 944-947). Ειδικότερα για την περίπτωση ενός υπαλλήλου Υπουργείου που δέχεται χωρίς δικαίωμα δώρα προκειμένου να προβεί σε πράξη αντίθετη προς τα καθήκοντά του, ένα ποσοστό άνω του 80% των 1.167 ερωτηθέντων έκριναν ότι η προβλεπόμενη από τον νόμο ποινή φυλάκισης τουλάχιστον ενός έτους

* Πρώτη δημοσίευση: περ. Ποινικός Λόγος, 2002, 1-4.

1. Για την έννοια της διαφθοράς, ιδίως στην Ελληνική έννομη τάξη, ενδιαφέρον παρουσιάζουν ο νομοθετικός ορισμός του ά. 2 ν. 2957/2001 για την Αστική Σύμβαση περί Διαφθοράς του Συμβουλίου της Ευρώπης, καθώς και οι αναπτύξεις των Γ. Σταθέα και Κλ. Κουτσούκη στην «Ποινική Δικαιοσύνη» 3: 2000, 57-60 και 61-63 αντίστοιχα, του Στ. Αλεξιάδη στον Τιμητικό Τόμο για τον καθηγητή Διονύσιο Σπινέλλη, τ. Α', Αθήνα: Α. Ν. Σάικουλας, 2001, 37-51 (τίτλος της μελέτης: Η διαφθορά ως κοινώς επικίνδυνο έγκλημα) και του Ηλ. Αργυροηλιόπουλου, στον τόμο «Αντεγκληματική Πολιτική ΙΙΙ», Αθήνα: Α. Ν. Σάικουλας, 2003 με εκδ. επιμ. Ν. Ε. Κουράκη και συνεργασία Ν. Κ. Κουλούρη (τίτλος της μελέτης: Δημόσια και ιδιωτική διαφθορά - Μία de lege ferenda προσέγγιση του φαινομένου).

δεν ευρίσκεται σε αντιστοιχία με την απαξία της πράξης και ότι θα έπρεπε να είναι μικρότερη.

Βέβαια, όπως ορθά παρατηρήθηκε λίγες ημέρες αργότερα από τον καθηγητή Κώστα Μπέη στη εφημερίδα «Ελευθεροτυπία» (12.6.2002, σελ. 9), η έρευνα αυτή «δεν αφορά όλη την ελληνική κοινωνία, παρά μόνο το άναρχο εθνικό κέντρο», δηλ. «τη σύγχρονη εκπορνευόμενη Βαβυλώνα, στην οποία εξελίχθηκε το άλλοτε κλειδόν άστυ της Παλλάδας Αθηνάς». Όπως όμως και αν έχουν τα πράγματα, γεγονός είναι ότι στον ευρύτερο χώρο της αθηναϊκής πρωτεύουσας έχει πλέον συγκεντρωθεί το ένα τρίτο σχεδόν των κατοίκων της χώρας. Και ότι, επομένως, η έκταση της διαφθοράς, κυρίως εκεί όπου βρίσκονται οι βασικές δημόσιες υπηρεσίες και τα κέντρα των αποφάσεων, εμφανίζεται πλέον, τουλάχιστον κατά τα στοιχεία της έρευνας, ευρύτατη, με αντίστοιχη ανοχή ή και αποδοχή της από το κοινό. Η διάπιση αυτή επιβεβαιώνεται καθημερινά από έρευνες², δημόσιες δηλώσεις και εκθέσεις ανθρώπων που έχουν υπεύθυνη θέση και γνωρίζουν τα πράγματα³, αλλά και από σφυγμομετρήσεις της «Διεθνούς Διαφάνειας» (Transparency International), που κατατάσσουν τη χώρα μας στη χειρότερη θέση μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁴.

Επίσης και σε εμπειριστατωμένη Έκθεση από 17.5.2002 του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη Διαφθορά στην Ελλάδα, υπάρχουν αναφορές που, έστω και με κομψό τρόπο και χωρίς τις αρχικές υπερβολές του Σχεδίου της Έκθεσης, επισημαίνουν τους

2. Βλ. π.χ. την ενδιαφέρουσα έκδοση «Κράτος και Διαφθορά» με επιμέλεια Αλεξάνδρας Π. Νικολοπούλου, Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 1998.

3. Βλ. ιδίως την πολύκροτη έκθεση του «Σώματος Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης» στις εφημερίδες της 17-5-2002, καθώς και εκείνην του «Συνήγορου του Πολίτη» στις εφημερίδες της 2.4.2002 και σε αυτοτελή μορφή, είτε εντύπως (εκδ. Εθνικού Τυπογραφείου), είτε και στον δικτυακό τόπο www.synigoros.gr (εκθέσεις-πορίσματα).

4. Τα στοιχεία αφορούν το 2004 (βλ. εφημ. «Ελευθεροτυπία» της 21.10.2004, σελ. 41) · πάντως και το 1997 η κατάσταση δεν ήταν πολύ καλύτερη – πρβλ. W. Paatii Ojosu - Aanaah et al., *Combattre la Corruption*, Washington: Banque Mondiale / ed. ESKA 1999, σελ. 10.

κινδύνους από μια περαιτέρω επέκταση του φαινομένου, και δη τόσο σε επίπεδο «μικρής καθημερινής διαφθοράς» (πολεοδομίες, αστυνομία, νοσοκομεία, εφορίες κ.λπ.), όσο και σε επίπεδο μεγάλων έργων και διαπλεκόμενων συμφερόντων⁵.

Η έκταση του φαινομένου στη χώρα μας εξηγείται έως ένα βαθμό από τη γενικότερη νοοτροπία ότι μόνον έτσι μπορούν να προχωρήσουν γρήγορα και αποτελεσματικά οι υποθέσεις (κάτι σαν το λιπαντικό στη μηχανή). Τούτο φαίνεται να ισχύει ακόμη περισσότερο ενόψει των βραδύτατων ρυθμών με τους οποίους κινείται συνήθως η δημόσια διοίκηση καθώς και των επειγόντων και σημαντικών προβλημάτων του πολίτη που καλείται να επιλύει η δημόσια διοίκηση μέσα σ' ένα ευρύ πλαίσιο διακριτικής ευχέρειας, ενίοτε συνυφαινόμενο και με πτυχές του οργανωμένου εγκλήματος (π.χ. έκδοση βίζας και αδειών παραμονής σε αλλοδαπούς) Υπάρχει έτσι διάχυτη στο κοινό η αντίληψη ότι οι πράξεις διαφθοράς δεν είναι, δα, και τίποτα κακό, ούτε και βλάπτεται κανείς ιδιαίτερα.

Όμως η αντίληψη αυτή είναι κοντόφθαλμη και επιδερμική. Κατ' ουσίαν, με τις πράξεις διαφθοράς βλάπτονται, χωρίς υπερβολή, πρωταρχικές αξίες της Δημοκρατίας και του Πολιτισμού μας. Όπως μάλιστα υπογραμμίσθηκε με έμφαση στο προοίμιο της «Σύμβασης για θέματα Αστικού δικαίου περί Διαφθοράς» (κυρώθηκε στη χώρα μας με τον ν. 2957/2001), «η διαφθορά αποτελεί σοβαρή απειλή κατά του κράτους δικαίου, της κοινωνικής δικαιοσύνης, παρεμποδίζει την οικονομική ανάπτυξη και θέτει σε κίνδυνο την ορθή και νόμιμη λειτουργία των οικονομιών της αγοράς». Πράγματι στην περίπτωση της διαφθοράς δεν πρόκειται μόνο για τον ευτελισμό που υφίσταται η ανθρώπινη αξιοπρέπεια όταν π.χ. κάποιος γιατρός, λησμονώντας τον Όρκο του Ιπποκράτη, εξαρτά την υγεία και τη ζωή του ασθενούς από το «φακελάκι» που θα πάρει και όταν αντίστοιχα ο συγγενής του ασθενούς, μέσα στην απόγνωση του, δέχεται να δώσει αυτό το φακελάκι. Ούτε πρόκειται μόνο για τη νόθευση της λειτουργίας της αγοράς και τις σπατάλες από την υπερκοστολόγηση ενός δημόσιου έργου λόγω παροχής «προμηθειών» σε αυτούς που θα

5. Η Έκθεση έχει δημοσιευθεί στην ιστοσελίδα www.greco.coe.int.

το εγκρίνουν. Πρόκειται, προπάντων, για τον κλονισμό που υφίσταται το ίδιο το δημοκρατικό πολίτευμα, όταν πολιτικοί με ακραίες θέσεις κατά του ισχύοντος κοινοβουλευτικού συστήματος και με λαϊκίστικες «κορώνες», όπως ο γάλλος Λεπέν, ο αυστριακός Χάιντερ και ο δολοφονηθείς ολλανδός Φόρτουιν, εκμεταλλεύονται τα όποια οικονομικά σκάνδαλα διαφθοράς αυτού του συστήματος (π.χ περίπτωση Ρολάν Ντυμά, πρώην Υπουργού Εξωτερικών της Γαλλίας)⁶ και ζητούν ευθέως την κατάργησή του, υποσχόμενοι ένα άλλο «καλύτερο» (και όχι κατ' ανάγκη δημοκρατικό) σύστημα⁷.

Πώς μπορεί, όμως, να αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά το σοβαρό αυτό πρόβλημα της διαφθοράς στη χώρα μας; Προέχει, βέβαια, η αλλαγή της ανωτέρω νοοτροπίας του ευρύτερου κοινού. Όμως αυτό θα γίνει όχι μόνο με «σποτάκια» κατά της διαφθοράς στην τηλεόραση και το ραδιόφωνο, αλλά, κυρίως, με το έμπρακτο παράδειγμα ακεραιότητας που έχουν υποχρέωση να δίνουν κάθε στιγμή όσοι κατέχουν θέσεις - κλειδιά στη Διοίκηση και την εξουσία, με εφαρμογή κατ' απαρέγκλιτο τρόπο του γνωστού ρητού για τη γυναίκα του Καίσαρος. Προς την ίδια κατεύθυνση θα μπορούσε να βοηθήσει η ουσιαστική συμμετοχή του πολίτη στα «κοινά» και η ενεργή ανάμειξή του στον έλεγχο της εξουσίας, μέσα στο πλαίσιο μιας κοινωνίας πολιτών⁸. Επίσης, αποφασιστικό κτύπημα στο απόστημα της διαφθοράς θα έδινε η αναδιάρθρωση της ελληνικής δημόσιας διοίκησης, με κύριους άξονες, πρώτον, την καθιέρωση δημόσιων θέσεων και

6. Για την υπόθεση αυτή, που έχει χαρακτηριστεί ως η πιο σημαντική οικονομική υπόθεση, η οποία απετέλεσε ποτέ αντικείμενο δικαστικής έρευνας στην Ευρώπη, βλ. ιδίως το αυτοβιογραφικό βιβλίο της ανακρίτριας στην υπόθεση *Εύας Ζολύ*, με τίτλο «Η δικαιοσύνη είναι υπόθεση όλων μας», Αθήνα: Καστανιώτης, 2000, ιδίως σελ. 17 και 162 επ. Για άλλες αντίστοιχες περιπτώσεις στην Ευρώπη βλ. το σχετικό δημοσίευμα στα «Πρόσωπα - 21^{ος} Αιώνας» των «Νέων», 19.2.2000, σελ. 14 επ, καθώς και το αφιέρωμα του περ. «*Déviance et Société*», τόμ. 20 (1996), αρ. 3

7. Πρβλ. *Donatella Della Porta / Yves Meny* (eds.), *Democracy and Corruption in Europe*, London / Washington: Pinter, 1997, ιδίως σελ. 179 επ.

8. Πρβλ. *Κυρ. Σιμόπουλου*, *Η διαφθορά της εξουσίας*, Αθήνα: Στάχυ, 1997, ιδίως σελ. 21 επ.

αξιωμάτων με σαφή περιγραφή καθηκόντων και αποκλειστικές αρμοδιότητες (η διάχυση των ευθυνών ευνοεί πάντοτε τη διαφθορά) και, δεύτερον, τον περιορισμό της διακριτικής ευχέρειας όταν αυτή συνδέεται με τη λήψη κρίσιμων για τον πολίτη αποφάσεων μέσω ερμηνείας διατάξεων (είναι γνωστό ότι η «αντικειμενικοποίηση» των τιμών στον υπολογισμό της αξίας των ακινήτων μείωσε τις δυνατότητες συναλλαγής πολιτών και εφοριακών σ' αυτό τον τομέα).

Πέρα όμως από τους πιο πάνω μακροπρόθεσμους στόχους, μπορούν να ληφθούν και μέτρα κατά τη διαφθοράς που δεν κοστίζουν ιδιαίτερος σε χρόνο και χρήμα και που υπόσχονται, εφόσον εφαρμοσθούν σωστά, ένα άμεσο περιορισμό του προβλήματος, αρκεί βέβαια να υπάρξει πραγματική πολιτική βούληση και αποφασιστικότητα για την υλοποίησή τους. Τα μέτρα αυτά θα μπορούσαν να συνοψισθούν στα εξής έξι (ορισμένα απ' αυτά εμπεριέχονται και ως «συστάσεις» στην προαναφερθείσα από 17.5.2002 έκθεση του Συμβουλίου της Ευρώπης, επομένως, η πραγμάτωσή τους εμφανίζει ακόμη επιτακτικότερο χαρακτήρα):

1. *Ακριβής εφαρμογή των νόμων κατά της διαφθοράς προς κάθε κατεύθυνση* (τέτοιοι νόμοι και διεθνείς συμβάσεις υπάρχουν πράγματι αρκετοί⁹, αλλά απλούστατα δεν εφαρμόζονται

9. Ειδικότερα η χώρα μας έχει επικυρώσει τη Σύμβαση του ΟΟΣΑ για την καταπολέμηση της δωροδοκίας αλλοδαπών δημοσίων λειτουργών σε διεθνείς επιχειρηματικές συναλλαγές (ν. 2656/1998), τη Σύμβαση για την καταπολέμηση δωροδοκιών στις οποίες ενέχονται υπάλληλοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ν. 2802/2000), τη Σύμβαση για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ν. 2803/2000) και την προαναφερθείσα Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για θέματα Αστικού Δικαίου περί διαφθοράς (ν.2957/2001), ενώ δεν έχει ακόμη (2004) κυρώσει την αντίστοιχη Ποινική Σύμβαση που υπέγραψε ήδη την 27.1.1999. Επίσης έχει πρόσφατα βελτιώσει τη διατύπωση των ά. 235 και 236 Π.Κ., ώστε να τα καταστήσει περισσότερο αποτελεσματικά (ά. 2 ν. 2802/2000), και έχει, ήδη από το 1931, θεσπίσει πρωτοποριακές διατάξεις για τη λεγόμενη εμπορία επιρροής (ά. 11 και 12 ν. 5227/1931 και ά. 27 ν. 2496/1996). Τέλος έχει διαμορφώσει ειδικό αυστηρό πλαίσιο για τη διαφάνεια και την ισότητα στη σύναψη δημοσίων συμβάσεων (βλ. ιδίως ά. 8 ν. 2741/1999 και ά. 1 επ. ν. 2522/ 1997, ά. 14 ν. 2414 /1996 και π.δ. 82/1996), έχει καθιερώσει το «πόθεν έσχες» σε πλήθος δημοσίων υπαλλήλων, λειτουργών πολιτικών και επιχειρηματιών (βλ. ιδίως ά. 24 και 25 ν. 2429/1996 και ά. 28 ν.

όπως και όσο θα έπρεπε). Ιδίως απαιτείται αυστηρή πειθαρχική και ποινική τιμώρηση εκείνων που αποδεικνύονται ένοχοι δωροδοκίας ή άλλων συναφών αδικημάτων, και μάλιστα η τιμώρηση αυτή θα πρέπει να πραγματώνεται κατά τρόπο ώστε το όφελος που αυτοί επιδιώκουν ή και επιτυγχάνουν με τις πράξεις της διαφθοράς τους να είναι σημαντικά μικρότερο σε σχέση με τον στιγματισμό και με τις κυρώσεις που θα υποστούν.

2. Παροχή ουσιαστικών κινήτρων για την καταγγελία κρουσμάτων διαφθοράς από όσους πιέζονται σε μια τέτοια πράξη (π.χ. ατιμωρησία των καταγγελλόντων –πρβλ. ά. 236 Π.Κ.- και άμεση εξυπηρέτησή τους, εφόσον αυτό είναι νόμιμο και εφικτό). Χρήσιμο είναι να αναφερθεί ότι με την προαναφερθείσα Αστική Σύμβαση περί Διαφθοράς του Συμβουλίου της Ευρώπης (ν. 2957/2001) θεσπίζεται η αρχή ότι «τα πρόσωπα που έχουν υποστεί ζημία εξαιτίας πράξης διαφθοράς έχουν το δικαίωμα αγωγής για την πλήρη αποκατάσταση της ζημίας αυτής».

3. Εξονυχιστικός έλεγχος των δηλώσεων περί «πόθεν έσχες» και αντίστοιχη προώθηση πειθαρχικών και ποινικών διαδικασιών για δημόσιους λειτουργούς κ.λπ. που εμφανίζονται απότομα με μεγάλη περιουσιακή επιφάνεια, χωρίς αυτό να δικαιολογείται από τον μισθό και τα άλλα γνωστά εισοδήματά τους. Αξίζει να σημειωθεί ότι, ήδη ο Αιγύπτιος Φαραώ Άμασις υποχρέωσε τους πολίτες να αποδεικνύουν από πού προέρχονται τα εισοδήματά τους και επεφύλασσε την ποινή του θανάτου σε όσους δεν μπορούσαν να αποδείξουν τη «δίκαιη» προέλευση αυτών των εισοδημάτων (Ηροδ. Β' 177).

4. Καθιέρωση διαφανέστερων διαδικασιών στη χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων από επιχειρήσεις (συναφές αλλά «άσφαιρο» νομοσχέδιο ψηφίσθηκε τον Ιούνιο 2002 στη Βουλή ως νόμος 3023/2002) και θέσπιση ουσιαστικών περιορισμών στη λεγόμενη πελατειακή δομή της εξουσίας¹⁰.

2683/1999) και ακόμη, έχει λάβει μέτρα για το λεγόμενο «ξέπλυμα χρήματος» (ιδίως ά. 2 ν. 2331/1995) και για το οργανωμένο έγκλημα (ν. 2928/2001), δηλ. για δύο μορφές εγκληματικής δραστηριότητας που συνήθως έχουν άμεση σχέση με τη διαφθορά και τα διαπλεκόμενα συμφέροντα κατά τα τελευταία έτη.

10. Το πρόβλημα επισημαίνεται με πολλή ενάργεια σε άρθρο του καθηγητή Γ. Κ. Μπήτρου στην εφημερίδα «Το Βήμα» της 2.6.1996, σελ. Α15.

5. Χάραξη ενιαίας μακροπρόθεσμης εθνικής πολιτικής για το θέμα της διαφθοράς και καλύτερος συντονισμός μεταξύ των επιμέρους ελεγκτικών υπηρεσιών και οργάνων, που είναι άλλωστε πολυάριθμες,¹¹ μέσω κάποιου κεντρικού φορέα (π.χ. με επικεφαλής κάποιον επίτιμο εισαγγελικό λειτουργό που θα μπορούσε να διαδραματίσει ρόλο ανάλογο με εκείνον του Ντι Πιέτρο στην Ιταλία), και με παράλληλη επέκταση και σε άλλους τομείς της δραστηριότητας ορισμένων επιτυχημένων υπηρεσιών αντιμετώπισης της διαφθοράς, όπως της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων της Αστυνομίας (ήδη με τον ν. 3090/2002 θεσμοθετήθηκε η λειτουργία αντίστοιχης υπηρεσίας «αδιάφθορων» για τις φυλακές), αν και το πρόβλημα που τίθεται εδώ είναι «ποιοί θα φυλάξουν τους ίδιους τους φύλακες;» (quis custodiet ipsos custodes?)¹²

6. Οργάνωση κεντρικής υπηρεσίας προς συλλογή πληροφοριών και στοιχείων για το θέμα της διαφθοράς, τακτική επεξεργασία των στοιχείων αυτών από επιστημονική ομάδα, και παροχή

11. Η Ελλάδα πράγματι έχει συστήσει, ιδίως κατά τα τελευταία 15 έτη, διάφορες υπηρεσίες ή όργανα ελεγκτικού χαρακτήρα με κύριο ή, έστω, συναφές αντικείμενο τον εντοπισμό κρουσμάτων διαφθοράς από δημόσιους υπαλλήλους, αστυνομικούς ή άλλους εμπλεκόμενους στα αντίστοιχα εγκλήματα. Λειτουργούν έτσι το Σώμα Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης (ά. 17 ν. 1735/1987 και ά. 6 ν. 2477/1997), το Ελεγκτικό Συνέδριο (ά. 98 Συντ. και π.δ. 774/1980 όπως ισχύει), η Οικονομική Επιθεώρηση του Υπουργείου Οικονομικών (ά. 2 ν. 2343/1995), το Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (ά. 4 ν. 2343/1995 και π.δ. 218/1996, π.δ. 154/1997), το Τμήμα Οικονομικού Εγκλήματος της ΕΛ.ΑΣ. (π.δ. 14/2001), η Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων της ΕΛ.ΑΣ. (ν. 2713/1999), ο Συνήγορος του Πολίτη (ν. 2477/1977), η Επιτροπή Διαφάνειας της Βουλής (ά. 43Α Κανονισμού της Βουλής), καθώς και η Επιτροπή του ά. 7 ν. 2331/1995 για το ξέπλυμα χρήματος. Επιπλέον, η Χώρα μας συμμετέχει στην Ομάδα των Κρατών του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Διαφθοράς (G.R.E.C.O.), που διεξάγει συστηματικούς ελέγχους για τη διαφθορά στα κράτη-μέλη και συντάσσει εμπεριστατωμένες εκθέσεις, με καταγραφή των προβλημάτων και παράθεση των αντίστοιχων «συστάσεων».

12. Στίχος του Juvenalis με τον οποίο αναδεικνύεται αποφθεγματικά η προβληματική του ελέγχου ενδεχόμενων παραβιάσεων των ελεγκτικών οργάνων. Βλ. και Αρ. Ι. Μάνεση, Αι εγγυήσεις τηρήσεως του Συντάγματος, τ. Β', Αθήνα-Κομοτηνή: Α. Ν. Σάκκουλας, ανατύπωση 1991, (1961-1965'), σελ. 171 όπου αναφορά στη συζήτηση σχετικά με τον «φύλακα του Συντάγματος» (Hüter der Verfassung).

εξειδικευμένων γνώσεων, μέσα από σεμινάρια και ημερίδες, σε όσους ασχολούνται με τον εντοπισμό και τον έλεγχο της διαφθοράς (συμπεριλαμβανομένων και των δικαστικών λειτουργιών).